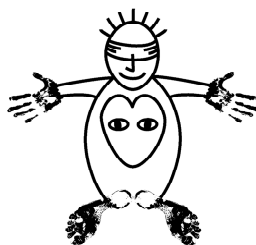

INICIJATIVA ZA INKLUZIJU

VELIKIMALI

VelikiMali

MEDIJA MONITORING

IZVEŠTAJ

Autorka izveštaja: Kosana Beker

Saradnice na analizi: Biljana Janjić, Marijana Marić, Nataša Milojević,
Valentina Zavišić

Pančevo, 2009. godina

Praćenje medija realizovano u okviru projekta „Stvaranje pravnog okvira i aktivnosti zastupanja u cilju unapređenja realizacije prava dece i odraslih sa invaliditetom u Srbiji“ uz podršku Delegacije Evropske unije u Srbiji

Izveštaj realizovan uz podršku Civil Rights Defenders

Inicijativa za inkluziju VelikiMali

Žarka Zrenjanina 10
26000 Pančevo, Srbija
Tel/fax: 013 344141
Email: office@velikimali.org
Website: www.velikimali.org

Sadržaj izveštaja je odgovornost Inicijative za inkluziju VelikiMali i ne odražava stavove i mišljenja Evropske Unije.

ZAŠTO MONITORING MEDIJA?

Inicijativa za inkluziju VelikiMali je pratila medijsko izveštavanje u Srbiji o deci i odraslima sa invaliditetom u okviru projekta „Stvaranje pravnog okvira i aktivnosti zastupanja u cilju unapređenja realizacije prava dece i odraslih sa invaliditetom u Srbiji“ koji za cilj ima unapređenje zaštite prava dece i odraslih sa invaliditetom u Srbiji sa posebnim akcentom na kvalitetno obrazovanje, život u porodici i uvažavanje mišljenja. Jedan od ciljeva ovog projekta je dalje razvijanje i unapređivanje koncepta jednakosti ljudskih prava i neophodnosti razvijanja inkluzivnog društva.

Projekat je realizovan u saradnji sa Mental Disability Rights International i Udruženjem za pomoć osobama ometenim u razvoju „Naša kuća“, a uz podršku Delegacije Evropske unije u Srbiji.

Takođe, rad na unapređenju medijske slike o pitanjima vezanim za prava dece i odraslih sa invaliditetom u Srbiji, kao i pisanje ovog izveštaja podržala je organizacija [Civil Rights Defenders](#).

Mediji imaju veoma važnu ulogu u javnom životu, oni imaju veliku moć i vrlo često diktiraju i/ili pomažu u formiranju mišljenja javnog mnjenja. Njihova uloga je višestruka, oni utiču na jezik i terminologiju koju će javnost dalje upotrebljavati a takođe i na stavove koje će usvajati/menjati/preispitivati.

Upotreba jezika je usko povezana sa razvojem pristupa i metodologije u pružanju podrške osobama sa invaliditetom i razumevanju principa jednakosti i ostvarivanja ljudskih prava. Pitanje terminologije je važno iz ugla uvažavanja osobe i poštovanja kompletne ličnosti. Poslednjih godina, pokret osoba sa invaliditetom i deo stručne javnosti pokrenuli su novu debatu oko terminologije. Opšti zaključak je da je terminologija često diskriminišuća i/ili uvredljiva, te je potrebno (osim društvenog stava) promeniti i terminologiju koja je u upotrebi.

Da bi osigurali uvažavanje ličnosti jedne osobe, važno je uvek na prvo mesto staviti osobu ili dete, a tek onda invaliditet koji je samo jedno od ličnih svojstava, odnosno karakteristika deteta/osobe. Inicijativa za inkluziju VelikiMali nastoji da koristi i promoviše korektnu terminologiju i izražavanje kada govorimo o svim osobama, ali je u Srbiji još uvek vrlo prisutna upotreba starih i prevaziđenih termina, prvenstveno u pravnoj i stručnoj literaturi. Poseban zadatak za sve nas je da radimo na promociji upotrebe korektnog govora koji će uvažavati svaku osobu, a veliki deo odgovornosti je svakako i na medijima.

Jedan od razloga za monitoring rada medija je pokušaj da se sagledaju glavni trendovi u oblasti izveštavanja o različitim temama koje se tiču osoba sa invaliditetom u Srbiji, kako bi se prepoznali neki od vodećih problema u oslikavanju položaja i potreba dece sa smetnjama u razvoju i odraslih osoba sa invaliditetom.

Za prikupljanje i odabir tekstova na osnovu ključnih termina angažovana je Medijska dokumentacija Ebart, čija je osnovna delatnost čuvanje podataka iz

štampanih medija u elektronskoj formi. Ebart medijska dokumentacija radi sve vrste medijskih analiza i monitoringa štampanih i elektronskih medija u Srbiji, sakuplja i čuva novinske isečke od 2003. godine, a od 2005. godine prati i elektronske medije.

Monitoringom je obuhvaćen period od 04. aprila do 10. jula 2009. godine, a ključni termini* bili su:

- osobe sa invaliditetom (invalidi, invalidna lica, hendikepirani)
- društvena inkluzija i inkluzivno obrazovanje (društvena uključenost)
- osobe sa posebnim potrebama (ometenost, ometene osobe, posebne potrebe)
- autizam
- osobe sa oštećenim vidom (slepi i slabovidni)
- osobe sa oštećenim sluhom (gluvi/nagluvi)
- komisija za pregled dece ometene u razvoju
- deca sa smetnjama u razvoju

**Pojedini termini koje smo naveli kao ključne su nekorektni i Inicijativa za inkluziju VelikiMali ih ne koristi, ali je bilo neophodno obuhvatiti i ove izraze medija monitoringom jer su oni odomaćeni i vrlo često se koriste u medijima.*

Štampani mediji čiji smo rad pratili su:

Politika	Borba	Sofija
Blic	Glas javnosti	Revija 92
Danas	Alo	Vita
Pravda	Vreme	Subotičke novine
Pregled	Građanski list	Pečat
Kurir	Poslovi	Glorija
Večernje novosti	Narodne novine Niš	Sport
Dnevnik	Sportski žurnal	Ilustrovana politika
24 sata	Elle dekor	Blic žena
Press	Biznis i finansije	NIN

KVANTITATIVNA ANALIZA

Ideja o monitoringu medija se, između ostalog, javila i zbog utiska koji su članice tima VelikiMali imale – da se u medijima u Srbiji ne piše i ne govori mnogo o osobama sa invaliditetom. Međutim, krajnja statistika je bila iznenađujuća, jer je u periodu koji je obuhvaćen medija monitoringom objavljen veliki broj tekstova koji se bave osobama sa invaliditetom.

Od 04. aprila do 10. jula 2009. godine u 30 dnevnih i nedeljnih listova objavljeno je 914 tekstova koji se na različite načine bave osobama sa invaliditetom:

Politika- 102	Borba- 28	Sofija- 1
Blic- 130	Glas javnosti- 40	Revija 92- 3
Danas- 123	Alo- 18	Vita- 1
Pravda- 39	Vreme- 4	Subotičke novine- 1
Pregled- 65	Građanski list- 22	Pečat- 1
Kurir- 35	Poslovi- 3	Glorija- 4
Večernje novosti- 93	Narodne novine Niš- 4	Sport- 1
Dnevnik- 104	Sportski žurnal- 5	Ilustrovana politika- 2
24 sata- 23	Elle dekor- 1	Blic žena- 1
Press- 54	Biznis i finansije- 2	NIN- 1

Prilikom određivanja koje novine su objavile najveći, a koje najmanji broj tekstova odlučili smo se za poređenje dnevnih listova koje izlaze u Beogradu, zbog učestalosti objavljivanja, pokrivenosti teritorije i tiraža. Najviše tekstova koje se odnose na decu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom objavile su dnevne novine Blic – **130**, dok je najmanje tekstova bilo u dnevnim novinama Alo – **18**.

Odabrano je 11 oblasti prema kojima su tekstovi praćeni i analizirani, a to su:

Obrazovanje	Životni standard
Zdravstvo	Zapošljavanje i radni odnosi
Socijalna zaštita	Humanitarne akcije
Kultura, umetnost i društveni život	Aktivnosti organizacija
Sport	Društveno odgovorno poslovanje
Saobraćaj i arhitektonske barijere	

Statistika objavljenih tekstova po oblastima:

OBLAST	UKUPAN BROJ TEKSTOVA	NAJVIŠE OBJAVLJENIH	NAJMANJE OBJAVLJENIH
Obrazovanje	89	Blic – 16	Alo – 2
Zdravstvo	36	Blic – 6	Građanski list – 1
Socijalna zaštita	106	Dnevnik – 17	24 sata – 0
Kultura, umetnost i društveni život	121	Danas – 22	Alo – 1
Sport	100	Politika – 18	Borba – 1
Saobraćaj i arhitektonske barijere	76	Danas – 15	Kurir – 1
Životni standard	68	Večernje novosti – 14	Građanski list – 0
Zapošljavanje i radni odnosi	97	Politika – 14	24 sata – 0
Humanitarne akcije	103	Blic – 20	Pravda – 2
Aktivnosti organizacija	79	Blic – 16	Kurir – 0
Društveno odgovorno poslovanje	39	Pregled – 8	Glas javnosti – 0

KVALITATIVNA ANALIZA

TERMINOLOGIJA

Kao što je već napisano na samom početku ovog izveštaja, pitanje terminologije je izuzetno važno iz ugla uvažavanja osobe i poštovanja kompletne ličnosti.

Na primer, ako kažemo „invalidna osoba“, to onda znači da tu osobu posmatramo samo kroz invaliditet i tada je invaliditet predstavljen kao osnovna ili jedina karakteristika osobe. Korektan termin treba da bude „osoba sa invaliditetom“, jer je u ovom slučaju invaliditet samo jedna od karakteristika osobe, a u prvi plan stavljamo osobu, odnosno celovitost i kompleksnost ličnosti.

Inicijativa za inkluziju VelikiMali je tokom vremena menjala terminologiju koju koristi, prateći razvoj jezika, napredak u razvoju ljudskih prava i poštujući izbor i želje osoba sa invaliditetom i organizacija koje se bave osobama sa invaliditetom. Na primer, dugo smo koristili izraz „posebne potrebe“ jer je u određenom društvenom i vremenskom kontekstu bio napredan i neuvredljiv za decu i odrasle osobe sa invaliditetom. Međutim, vremenom se stav samih osoba sa invaliditetom, roditelja dece sa smetnjama u razvoju i organizacija koje se bore za prava osoba sa invaliditetom promenio, pa se danas ovaj termin više ne koristi, jer ne postoje posebne potrebe, odnosno, svi imamo iste potrebe samo ih ne zadovoljavamo svi na isti način.

Termini koje Inicijativa za inkluziju VelikiMali koristi su korektni u ovom vremenskom i društvenom momentu, ali će se oni sigurno menjati u budućnosti.

Neki od korektnih termina koji su u upotrebi su:

- deca sa smetnjama u razvoju
- deca sa teškoćama u razvoju i/ili učenju
- deca/odrasle osobe sa hendikepom
- deca/odrasle osobe sa invaliditetom
- korisnici/ce kolica
- osobe oštećenog vida/sluha
- teškoće iz spektra autizma

Jezik i terminologija koju upotrebljavaju novinarke i novinari su veoma značajni, jer imaju ključnu ulogu u oblikovanju društvenih stavova o osobama sa invaliditetom, ali takođe mogu da doprinose stvaranju i pojačavanju stereotipa i predrasuda.

Neophodno je da mediji koriste korektnu terminologiju, ali je takođe potrebno i da je dosledno koriste. Naime, jedan od opštih zaključaka koji se nameće kada je terminologija u pitanju je nedostatak doslednosti u korišćenju termina.

Izraz 'osobe sa invaliditetom' je zakonski termin i obuhvata sve osobe sa invaliditetom¹, bez obzira na vrstu invaliditeta, ali se često u medijima koristi da označi samo osobe sa fizičkim invaliditetom. Još više zbunjuje upotrebljavanje različitih termina u jednom istom tekstu, što je takođe uobičajeno. Na taj način se ne šalje dovoljno jasna poruka javnosti u pogledu korektne terminologije, posebno kada se u jednom tekstu upotrebljavaju i korektni i nekorektni izrazi.

Jedan od primera za to je tekst pod nazivom „Uglavnom se uzalud školuju - Skupo državu košta diskriminacija invalida u zapošljavanju” (Dnevnik, 21. 04. 2009. godine)

„Po nekim statističkim procenama desetinu svetske populacije čine osobe s invaliditetom; u Evropskoj uniji ih je 12 procenata, a u Srbiji 13,5 ili oko milion građana. Ali dok je u zemljama EU zaposleno oko 44 odsto invalida, kod nas je taj procenat upola manji. Ovim osobama to stvara znatne društvene probleme, a državi povećava socijalna davanja. S druge strane, istraživanja pokazuju da 84 odsto invalida želi da radi, pa je zato Centar za monitoring i evaluaciju, uz pomoć Programa za razvoj UN u Srbiji pokrenuo projekt zapošljavanja osoba s invaliditetom... Na predstavljanju Priručnika napomenuto je da pri zapošljavanja invalida treba početi od toga šta mogu da rade i koji su im potencijali, a ne ograničenja, jer su čak i oni s višestrukom ometenošću sposobni za neke poslove. Po statistici invalidi su kod nas tek neznatno manje obrazovani od ostatka populacije, uočljiv je i trend povećanja fakultetski obrazovanih, ali treba puno uraditi da se pod jednakim uslovima školuju. Osobe s invaliditetom moraju jasno formulirati prepreke na koje nailaze i ponuditi rešenja, a država sprovesti mere za njihovo školovanje. Gazde treba da iskažu svoje potrebe, a država definiše politiku ravnopravnosti u zapošljavanju invalidnih.”

Sličan problem javlja se i u tekstu koji je Blic objavio 22. maja 2009. godine pod nazivom „Specijalna olimpijada”

„Četvrte nacionalne igre specijalne olimpijade za hendikepirane osobe održaće se u Kragujevcu od 28. do 30. maja. Na ovom takmičenju nadmetaće se 230 sportista, dece i odraslih sa posebnim potrebama, a dolazak su najavili i gosti iz Španije i Mađarske. Sportisti sa hendikepom takmičiće se u fudbalu, atletici, košarci i stonom tenisu.”

Dešava se i da, pretpostavljamo zbog različitih uređivačkih politika ili potrebe za „primamljivijim“ i kraćim naslovima, imamo tekstove sa nekorektnim naslovima, a korektnom sadržinom, ali ponekad je i obrnuto.

¹ Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom određuje da: izraz "osobe sa invaliditetom" označava osobe sa urođenom ili stečenom fizičkom, senzornom, intelektualnom ili emocionalnom onesposobljenošću koje usled društvenih ili drugih prepreka nemaju mogućnosti ili imaju ograničene mogućnosti da se uključe u aktivnosti društva na istom nivou sa drugima, bez obzira na to da li mogu da ostvaruju pomenute aktivnosti uz upotrebu tehničkih pomagala ili službi podrške.

„Parkinzi za osobe sa invaliditetom” (Blic, 17. 06. 2009. godine)

„Na tim parking mestima do sada su postojali samo saobraćajni znaci upozorenja da je parking mesto namenjeno invalidima², ali kako nije postojao znak izričite naredbe, saobraćajci nisu imali mehanizam da nesavezne vozače koji zauzimaju parking invalidima, kazne.”

Primeri nekorektnih naslova:

- „Počinje gradnja centra za ometene u razvoju” (Politika, 09. 05. 2009. godine)
- „Pomoć u terapiji autistične dece” (Blic, 11. 06. 2009. godine)
- „Invalid odbranio pravo na jednakost” (Politika, 07. 05. 2009. godine)
- „Dva informatička kabineta za decu sa posebnim potrebama” (Biznis magazin, 20. 06. 2009. godine)
- „Od 700.000 radi 21.000 invalida”, (Pregled, 26.05. 2009. godine)
- „Slepi majstor popravlja traktore”, (Alo, 02. 06. 2009. godine)
- „Paraplegičari”, (Večernje novosti, 12. 05. 2009. godine)
- „Nove prostorije za distrofičare”, (Glas javnosti, 28. 05. 2009. godine)
- „Knjige za mentalno hendikepiranu decu”, (Blic, 13. 05. 2009. godine)
- „Bolji uslovi za invalide u sportu”, (Politika, 07. 05. 2009. godine)
- „Sportista invalid osvajač medalja”, (Dnevnik, 16. 06. 2009. godine)
- „Izložba fotografija slepih autora”, (Danas, 14. 05. 2009. godine)

Iako je termin 'osobe sa invaliditetom' u široj upotrebi nakon usvajanja Zakona o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom³, tekstovi i dalje obiluju medicinskim terminima i dijagnozama kojima se osobe 'obeležavaju', a neki od ovih izraza su vremenom dobili uvredljivo značenje - invalidi, hendikepirani, mentalno retardirani, ometeni, autistični, slepi, gluvi...

„Srednjoškolicima dobili kompjutere” (Blic, 06. juna 2009. godine)

„Osim ove gimnazije, računare su dobili i đaci Treće beogradske, Arhitektonske i Tehničke škole GSP kao i osnovne škole specijalizovane za rad sa mentalno zaostalim decom „Dušan Dugalić“.”

S druge strane, moramo da naglasimo da mediji imaju veoma težak zadatak jer ni među osobama sa invaliditetom i njihovim organizacijama ne postoji potpuna saglasnost oko terminologije, pa se često dešava da osobe koje su intervjuisane (stručna javnost, roditelji, osobe sa invaliditetom, predstavnici/ce organizacija osoba sa invaliditetom, predstavnici/e državnih organa i sl.) i same koriste različitu – korektnu ili nekorektnu – terminologiju.

² Korektan izraz bi bio „Parking mesto za vozila osoba sa invaliditetom“

³ Staviti Službeni glasnik

Može se pretpostaviti da novinari/ke, ponekad iz najbolje namere, upotrebljavaju nekorektnu terminologiju koju su preuzeli slušajući šta im sagovornici/e govore, kako se predstavljaju ili kako se zovu organizacije iz kojih dolaze.

„Oko 80 odsto dece nije fizički aktivno” (Danas, 13. 05. 2009. godine)

*„Snežana Samardžić-Marković, ministarka sporta i omladine:
- Osobe sa invaliditetom nisu ništa drugačije od drugih građana, i trudimo se da ih integrišemo u već postojeće i uhodane sisteme. Ni po čemu ne želimo da ih izdvajamo. Međutim, postoje zahtevi za novim sadržajima. Naime, nismo zadovoljni brojem posebnih igrališta za invalide, ali neke inicijative već su pokrenute. Mi ćemo podržati sve one koji su dobri u sportu.”*

Primeri tekstova u kojima terminologija nije dosledno korišćena, pri čemu su tekstovi o udruženjima koja su osnovana davno, kada je medicinski model bio preovlađujući i koja u samom nazivu udruženja imaju još uvek termine koji se ne smatraju korektnim.

„Savez slepih slaviće godišnjicu” (Dnevnik, 09. 06. 2009. godine)

„Povodom proslave šest decenija postojanja Saveza slepih Vojvodine, u petak u 15 časova održaće se Svečana Skupština i akademija u Srpskom narodnom pozorištu. Osnovni cilj organizacije do sada i u budućnosti predstavlja prevazilaženje diskriminacije i integracija u društvo, a jedan od prioriteta zadatka je unapređenje izdavač ke delatnosti za slepe i slabovide osobe, saopšteno je iz ovog saveza.”

„Redovne projekcije filmova za slepe u „Homeru” (Politika, 15. 05. 2009. godine)

*„Svako ponedeljka po podne prostorije udruženja slepih „Homer” u Beogradu pretvaraju se u bioskopsku salu. Na tom mestu osobe sa oštećenim vidom imaju priliku da uživaju u, za njih prilagođenim, najvećim filmskim ostvarenjima.
– Već četiri godine radimo adaptaciju i sinhronizaciju filmova za slepe i slabovide. Do sada smo adaptirali 25 filmova, tako da smo u mogućnosti da organizujemo projekcije jednom nedeljno – kazao je za „Politiku” Bane Matić, predsednik ovog udruženja, dodajući da je ulaz slobodan.”*

Primeri tekstova u kojima je dosledno upotrebljavana korektna terminologija nisu mnogobrojni, ali su jasan pokazatelj da postoje novinari/ke koji/e se ozbiljnije bave ovim temama i koji šalju nedvosmislenu poruku široj javnosti.

„Škola dostupna svima” (Blic, 05. 06. 2009. godine)

*„ Povodom jubileja „ Loreala“ - stogodišnjice postojanja, donirana su sredstva za prilagođavanje zgrade ovog fakulteta, i obezbeđena praksa za tri studenta sa invaliditetom. Zahvaljujući ovom projektu, Filološki fakultet je pristupačan studentima korisnicima kolica i studentima oštećenog vida i sluha...
...u zgradi fakulteta postavljene su rampe za studente korisnike kolica, kao i specijalne gumene trake koje olakšavaju orijentaciju osoba sa oštećenim vidom.*

Za studente sa oštećenjem sluha postavljen je aparat pomoću kojeg lakše čuju predavanja u velikom amfiteatru Sali heroja. Studenti sa invaliditetom suočavaju se sa velikim preprekama u sticanju obrazovanja, prvenstveno zbog toga što zgrade mnogih visokoobrazovnih ustanova još uvek nisu u potpunosti prilagođene. Arhitektonske barijere, nemogućnost vizuelnog ili taktilnog načina pristupa informacijama su samo neki od problema sa kojima se oni svakodnevno susreću. Jedan od problema su i udzbenici, koji nisu prilagođeni studentima sa senzornim invaliditetom. Uprkos Zakonu o diskriminaciji i slobodi kretanja, fakulteti su ili u potpunosti nepristupačni ili delimično osobama korisnicima kolica.”

„Zapošljavanje osoba sa invaliditetom” (Politika, 11.06. 2009. godine)

„Prema analizi sajta www.posloviinfostud.com, broj oglasa za posao koji je dostupan i osobama sa invaliditetom, u maju je skoro prepolovljen u odnosu na prethodni mesec i iznosio je svega sedam posto ukupno objavljenih oglasa. Ova tendencija je primetna još od januara, kada je zabeležen najveći broj oglasa za posao dostupnih i osobama sa invaliditetom, nakon kojeg dolazi do stalnog pada u njihovom broju. Ohrabruje, međutim, da je od početka godine postavljeno više od 600 oglasa dostupnih i ovoj kategoriji kandidata za posao, a u njihovom raspisivanju prednjačile su kompanije Kronospan Srb, Telenor, Marbo Produkt, Idea, Hemofarm...”

„Apotekarke naučile znakovni jezik” (Blic, 07. 07. 2009. godine)

*„U dve smene obučeni farmaceuti u apoteci „Alek” u Golsvordijevoj ulici 4 i zdravstvenoj ustanovi „Ortoaid” u Ustaničkoj 194 od danas će pružati sve neophodne informacije o lekovima osobama sa oštećenim sluhom.
- Poenta i jeste u tome da javne službe osposobe bar po jednu osobu za komunikaciju sa osobama oštećenog sluha. U svim savremenim zemljama praksa je da ove osobe imaju besplatnog tumača u domovima zdravlja i školama. Ovo je pozitivan primer jer, pored lekara, dobro je da je i farmaceut osposobljen za komunikaciju. Nekada je potrebno objasniti dodatno i dati više informacija, iako na lekovima na Brajevoj azbuci piše o kojem se leku radi - Stevan Nestorov, defektolog i tumač za znakovni jezik.
- Nebrojeno puta mi se desilo da zbog vitamina moram da idem u pratnju sa svojom ćerkom koja ima oštećen sluh, jer ona to ne može sama da traži. Bilo bi lepo kad bi se i ostale javne ustanove priključile ovoj akciji, jer doprinose osamostavljanju osoba koje imaju oštećen sluh - kaže Ana Pekmeović i napominje da je to od velikog značaja za celu porodicu.
U Srbiji ima oko 50.000 osoba sa oštećenim sluhom. Pravo da ostvare komunikaciju i u apotekama garantuje im se i na osnovu Zakona o zdravstvenoj zaštiti.”*

„Fotografije o životu osoba sa invaliditetom” (Danas, 24. 06. 2009. godine)

„Neverovatne priče neprimetnih života“, putujuća izložba fotografija o životu osoba sa invaliditetom, autora Marija Boče, otvorena je preksinoć u kragujevačkom Studentskom kulturnom centru. Kragujevac je, inače, šesta destinacija ove putujuće izložbe koju organizuje kancelarija Italijanske kooperacije u Beogradu i koja kroz priče o životu osoba sa invaliditetom govori o

potrebi prihvatanja i razumevanja različitosti ljudi koji žive u našem neposrednom okruženju. U okviru ove celonedeljne izložbe, u ovdšnjem SKC-u se svake večeri organizuju projekcije italijanskih filmova koje takođe govore o životu osoba sa invaliditetom.

Važno je napomenuti da postoje i primeri upotrebe korektne terminologije u tekstovima koji promovišu ideje/aktivnosti/događaje koji ni najmanje ne doprinose inkluziji osoba sa invaliditetom u društvo. Takav je slučaj sa tekstovima koji izgradnju dnevnih boravaka za decu i mlade sa smetnjama u razvoju prikazuju kao pozitivan primer, umesto da ukažu na činjenicu da se time segregiše jedna grupa dece i mladih ljudi. Iako u Srbiji trenutno nema mnogo kvalitetnih servisa namenjenih deci i odraslim sa invaliditetom, pa je ponekad provođenje vremena u nekom od dnevnih boravaka jedino rešenje, smatramo da je neophodno ukazati na činjenicu da odvajanje u posebne grupe nije u interesu ni dece ni odraslih sa invaliditetom.

„Kamen temeljac u Šekspirovoj” (Politika, 15. 05. 2009. godine)

„Jedna davna dobro zamišljena ideja konačno će se realizovati. Naime, nedavno su zamenik gradonačelnika, Milan Krkobabić i član gradskog veća Darko Božić, posetili Dnevni boravak u za decu i omladinu sa teškoćama u intelektualnom razvoju u Šekspirovoj ulici. Na radost dece koja ovde borave, njihovih roditelja i stručnog tima koji o njima brine posle mnogo, mnogo godina konačno je postavljen kamen temeljac za novi objekat. Na taj način će pasti „kamen sa srca” svih koji žele da ova dečija populacija raste pod budnim okom vaspitača u lepim prostorijama sa puno svetla. Novo zdanje namenjeno ovoj osetljivoj populaciji smestiće se na 1.600 kvadratnih metara i zameniće dotrajalu baraku koju sada koristi 100 štíćenika, o kojima se brinu stručnjaci sa puno pažnje i ljubavi.”

TEME - IZBOR I PRISTUP

O odnosu prema deci i odraslim osobama sa invaliditetom mnogo govori i činjenica da su tekstovi koji su objavljeni uglavnom izveštački i svode se na prenošenje informacija, bez zauzimanja vrednosnih stavova. Oko 70 % tekstova su prilično štire vesti i izveštaji koji ne pokrivaju sve segmente života osoba sa invaliditetom.

Preostali tekstovi, koji su bazirani na istraživačkom pristupu mogu se podeliti u dve grupe:

- afirmativne, u kojima se upotrebljava korektna terminologija i u kojima se suštinski obrađuje određeni problem/tema
- neafirmativne, u kojima se uglavnom koristi nekorektna terminologija i vrlo često se šire i podstiču predrasude i stereotipi – na primer, priče o „hrabrim hendikepiranim ljudima” koji uspevaju u „borbi sa životom” uprkos svojoj „bolesti”

Odabir tema o kojima se piše je vrlo važan jer ukazuje na opšti društveni trend u predstavljanju široj javnosti osoba sa invaliditetom, njihovih života, problema sa kojima se suočavaju, postignutih uspeha i slično.

Pozitivni primeri:

„Loš položaj marginalizovanih grupa“ (Blic, 23. 06. 2009. godine)

Izveštavajući o javnoj raspravi koju su organizovale Opština Novi Beograd i organizacija „Save the children” na temu položaja dece iz marginalizovanih grupa, novinar/ka iznosi podatke o uključenosti dece romske nacionalnosti u redovan školski sistem:

„Siromaštvo romskih porodica, njihova neobaveštenost i neposedovanje ličnih dokumenata, najvažniji su razlozi zbog kojih tek svako četvrto romsko dete pohađa osnovnu ili srednju školu, a samo četiri procenta predškolsku nastavu”.

Autor/ka navodi izjavu koordinatorke Saveta za podršku inkluzivnom obrazovanju:

„Osnovni problemi su nedovoljna priprema romske dece pre škole, nedovoljna informativna podrška Romima, često nepostojanje lične dokumentacije kod ove kategorije stanovništva i, naravno, siromaštvo i društvena izolovanost romskih porodica”.

ali i iznosi sopstveni stav o ovom problemu:

„O nedovoljnom naporu da se romske porodice informišu svedoči i činjenica da je jučerašnjoj raspravi, iako su Romi osnovna ciljna grupa akcije, prisustvovala”.

samo jedan čovek romske nacionalnosti, koji je naglasio da o raspravi nije bio obavešten kao pojedinac, već kao član nevladine organizacije.”

„Loš prevoz za osobe sa invaliditetom” (Blic, 08. 06. 2009. godine)

Novinar Goran Svilar ima veoma korektan i pozitivan pristup, i uz upotrebu korektno terminologije, ukazuje na svakodnevne probleme osoba sa invaliditetom koji su vezani za besplatan prevoz:

*„Za besplatan prevoz osoba sa invaliditetom specijalizovanim kombi vozilima iz budžeta grada ove godine je izdvojeno 54 miliona dinara. Iako je praksa da se za ovu svrhu svake godine dotira novac iz budžeta, predstavnici udruženja osoba sa invaliditetom, ali i sami korisnici, nisu zadovoljni ovom uslugom. Kako kažu, najveći problem jeste vozni park, koji se i godinama ne menja.
- Lakše mi je da platim taksi ili da ostanem kod kuće, nego da tražim ovu uslugu. Od nje sam odustala pre dve godine, jer smatram da je tretman koji mi dobijamo, počevši od kombija i vozača, ispod svake časti. Vozila bez klime, kašnjenja, mali kapaciteti. Sramota! A pare se svake godine izdvajaju. Svi se pitamo gde nestaju - kaže Ana M. koja je korisnik kolica od kako je pre 15 godina doživela nezgodu.”*

Negativni primeri:

Tekst o usvajanju dece smo stavile u negativne primere jer, iako oslikava realnu situaciju u Srbiji, nedostaje afirmativni deo teksta, a takođe i zauzimanje vrednosnog stava kojim bi se objasnilo zašto je takva situacija u Srbiji i na koji način ona može i mora da se promeni.

Delovi intervjua novinarku Biljane Stjelje sa Miroslavom Brkićem pomoćnikom ministra u Sektoru za brigu o porodici i socijalnu zaštitu.

„Zvečanska nije samoposluga” (Večernje novosti”, 08. 06. 2009. godine)

*„- Dakle, odnos je skoro sedam prema jedan u korist parova. Odakle tolika nesrazmera?
- Kada biste videli liste zahteva potencijalnih usvojitelja, ovaj odnos bi se mogao popeti i na jedan prema 20! Od tih 500 parova većina ima specifične liste želja. Nisu svi spremni da usvoje svako dete. Najlakše se usvajaju deca koja nemaju funkcionalne smetnje i koja su srpske nacionalnosti.
- Kakve “zahteve” imaju kandidati?
- Uglavnom ističu koji uzrast deteta žele, nacionalnost..., odgovaraju da li su spremni da usvoje dete sa invaliditetom. Ljudi imaju predstavu da je veoma mnogo dece spremno za usvajanje i da mogu da ušetaju u Zvečansku kao u neku vrstu samoposluge i izberu onog slatkog malog s plavim očima i crnom kosicom. Vremenom se kod nekih dešava da promene svoje zahteve, pa pristaju da prihvate romsko ili bolesno dete, i onda im se svakako povećava mogućnost da dete i usvoje.
- A koliko je dece s takvom, “nepopularnom”, predistorijom?
- Svako četvrto dete podobno za usvajanje je sa invaliditetom, a skoro 30 odsto ih je iz romskih porodica. Ako se desi da je romskog porekla i još obolelo, skoro da ne postoji porodica u Srbiji koja bi ga usvojila. Ovakvu decu kao po pravilu usvajaju porodice iz inostranstva.
- S obzirom na to da preko granice odlaze isključivo bolesna deca i ona sa invaliditetom, da li to znači da su u našoj zemlji usvojitelji netolerantni?”*

- Razlika je i u mentalitetu i u toleranciji, pa čak i u očekivanjima, jer kod nas usvojitelji prvo pomisle da će lako usvojiti dete i da će ono biti baš onakvo kakvim su ga zamišljali. Onda ta očekivanja s vremenom opadnu. Ovde suštinski nije razvijena tolerancija kakva postoji u drugim zemljama. Ipak, i tu ima regionalnih razlika, pa romsku deca češće usvojaju u Vojvodini nego na jugu Srbije.

- A može li dete da usvoji pojedinac, ili mora da bude par?

- Može i pojedinac. U suprotnom, to bi bila diskriminacija. Ali, uvek će se dati prednost porodici."

„Slep kosi i cepa drva” (Blic, 07. 07. 2009. godine)

„Iako potpuno slep od svoje 25. godine, Vlastimir Milošević, poljoprivrednik iz sela Znuša kod Novog Pazara, kako sam kaže, presrećan je čovek. Oženio se u tridesetoj godini, sa suprugom Vidosavom dobio je sinove Milivoja i Miloša i ćerku Božidarku, ima i unuke. To što ne vidi, Vlastimiru ne smeta da obavlja sve kućne i poljoprivredne poslove. Danas bi malo ko, kad ga vidi kako čuva krave ili cepa drva, rekao da je deda Vlasta odavno već - potpuno slep. I danas, u 73. godini života, Vlastimir je vrlo vitalan, kopa, kosi, plasti seno, hrani stoku, muze krave... Kaže da sam može i da usiri mleko. Ide na slave, rođendane i druga komšijska veselja, i sam slavi slavu, a uoči Božića sa ostalima ide po badnjake.”

„Krije ruke i ne žali se” (Večernje novosti, 27. 04. 2009. godine)

„Slobodan Bogićević (43) iz okoline Blaca nikada se ne rukuje. Ne zato što to ne želi, već - zato što ne može. Rođen je bez obe šake na rukama... Iako se ne libi da govori o svom invaliditetu, uglavnom prikriva svoj fizički nedostatak, jer ne želi da ga sažaljevaju. Pogotovu što mu je sudbina namenila da svoju porodicu, majku, suprugu i četvoro dece izdržava fizičkim radom...”

- Nije mi prijatno, ali šta da radim. Verovatno je to Božja volja - uz osmeh objašnjava svoj hendikep Slobodan.

Ipak, na pitanje da li je i to sudbina što je uprkos invaliditetu primoran da radi i zarađuje upravo fizičkim radom, posle kraćeg razmišljanja, odgovara ”da je vredniji od mnogih fizički zdravijih od njega”.

„I mi smo šampioni” (Alo, 10. 06. 2009. godine)

„Trinaestogodišnja Jovana Lazić, koja ima autizam, zaplesala je i otpevala pesmicu „Šmizla“, obučena kao prava svetska zvezda. Malena Nevena, koja boluje od cerebralne paralize, prvi put u životu okušala se u bacanju pikada... U Osnovnoj školi „Anton Skala“ u razigranoj i lepršavoj atmosferi, uz muziku, balone, poznate ličnosti juče je održana 22. olimpijada za decu ometenu u razvoju. Mališani iz 20 beogradskih specijalnih škola, zajedno sa gostima iz škole „Kosovski božur“ iz Kosovske Mitrovice i drugarima iz nekih redovnih beogradskih škola, nadmetali su se u pravim sportskim, olimpijskim disciplinama. Svojom odvažnošću i umećem u bacanju pikada, preskakanju vijače, štafetnom trčanju, nabacivanju obruča... mališani su pokazali da ni jedna prepreka nije nesavladiva, samo ako postoji dovoljno volje i motivacije. Desetogodišnja Nevena, koja je blago zaostala u mentalnom razvoju, a boluje i od cerebralne paralize, pa tek pohađa prvi razred, nikada nije videla ni igrala

pikado. Ipak, gledajući svoje vršnjake, poželela je i da se ona u tome okuša. - Sviđa mi se, lepo je ovde - priznala nam je uz širok osmeh ova olimpijka iz specijalne škole „Miodrag Matić“.

Ima i novinskih članaka koji čitavu temu socijalne zaštite prikazuju kao pitanje materijalnih naknada i pomoći za potrebe osoba sa invaliditetom.

„Rasim Ljajić uručio pomoć invalidima” (Danas, 25. 06. 2009. godine)

„Ministar za rad i socijalnu politiku Rasim Ljajić juče je u Somboru uručio ugovore za 11 projekata vojvođanskih organizacija iz Novog Sada, Sombora, Srbobrana, Ađe i Malog Idoša koje nastoje da poboljšaju položaj osoba sa invaliditetom. Ugovori gase na 6,4 miliona dinara, a u Somboru novac su dobili Društvo za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim osobama, Udruženje obolelih od multiple skleroze Zapadna Bačka i Udruženje distrofičara Zapadnobačkog okruga. Ministar Ljajić je rekao da se vodilo računa da budu odabrani projekti edukativnih programa, uklanjanja barijera i otvaranja ili poboljšanja uslova rada dnevnih boravaka osoba sa posebnim potrebama. On je naglasio da je za ove namene u Srbiji predviđeno 60 miliona dinara i da uprkos ekonomskih krizi ta sredstva neće biti smanjivana.”

„Posebni milioni” (Večernje novosti, 08. 07. 2009. godine)

„Fond za socijalne inovacije iz Beograda podržao je projekat dnevnog boravka za decu sa posebnim potrebama u OŠ „Jovan Jovanović Zmaj“ u Šidu. Kako je potvrdila Biljana Sarap, pomoćnik predsednika opštine za socijalnu politiku, za ove namene šidskoj školi je odobren iznos od 2.031.742 dinara.”

SOCIJALNI MODEL & INKLUZIJA vs MEDICINSKI MODEL & SEGREGACIJA

Izveštavanje o deci i odraslim osobama sa invaliditetom je, u najvećoj meri, stavljeno u okvir medicinskog modela u kome je invaliditet predstavljen kao pitanje zdravstvene i socijalne zaštite. Često se piše i govori o „specijalnim“ uslugama za zbrinjavanje osoba sa invaliditetom - rezidencijalne ustanove, dnevni boravci i specijalne škole. Ima dosta tekstova koji predstavljaju osobe sa invaliditetom kao siromašne korisnike/ce dobrotvornih inicijativa i socijalnih pomoći, pa se stiče utisak da je svoj deci i odraslima sa invaliditetom jedino potrebno dati neku vrstu materijalne pomoći i da će time problemi biti rešeni, a društvo oslobođeno daljih obaveza i odgovornosti. Nadalje, društveno odgovorno poslovanje je tek u začetku i uglavnom se svodi na podržavanje medicinskog modela (tekstovi o donacijama za ozgradnju senzornih soba, dnevnih boravaka i slično). U tekstovima je prisutna preterana upotreba stručnih termina i dijagnoza, čak i u tekstovima koji nemaju za temu zdravstvo i zdravstvenu zaštitu, a neretko se podržava segregacija dece i odraslih osoba sa invaliditetom.

O inkluziji se mnogo piše i govori, ali se često iz tekstova vidi da suština pojma nije jasna, odnosno, dešava se da se razni događaji i pojave svrstavaju pod inkluziju iako su joj suštinski suprotni.

Inkluzija je pokret u okviru socijalnog modela koji kao osnovni problem naglašava odnos društva prema različitosti (intelektualnim, fizičkim, kulturološkim, jezičkim...). Strah, predrasude i neznanje uzrokuju isključivanje onih koji su drugačiji. Stavovi mogu da se promene i menjaju se kroz interakciju i zajednički život. Zato je u socijalnom modelu akcent na stvaranju tih uslova u društvu a ne na osobi koja je različita. Znači, ne pokušavamo da „izlečimo“ drugačije, već da „izlečimo“ društvo.

Inkluzija podrazumeva uključivanje deteta u društveni život zajednice na svim nivoima. To znači da je prvi korak inkluzije prihvaćenost deteta sa smetnjama u razvoju unutar same porodice, praktično već po rođenju. Drugi korak je kvalitetno mesto u društvu te porodice kao celine. Nakon ovoga slede obrazovanje i procesi usvajanja veština sa samostalnim životom i radom u zajednici. Osamostaljivanje i dostojanstven život odrasle osobe sa invaliditetom je krajnji ishod potpune inkluzije i govori o stepenu civilizovanosti društva, odnosno o poštovanju ljudskih prava koja se odnose na sve članove društva⁴.

„Pesma za gusara, šmizlu i vilenjaka” (Politika, 28.06. 2009. godine)

Izveštavajući o Muzičkoj radionici koju je u OŠ „Anton Skala” pokrenula nastavnica Ksenija Mirković sa grupom od osam učenika i učenica sa autizmom, novinarka Aleksandra Mijalković piše:

⁴ AntiDefekt – celovit pristup detetu sa smetnjama u razvoju, individualni program podrške, inkluzija, kroz terensko iskustvo NVO VelikiMali Pančevo, autorke Valentina Zavišić i Teodora Gajić Bakić, VelikiMali Pančevo, 2004.

„Vilinska deca” su kao neobrađeni dragulji, spolja grubi i na oko nepristupačni, iznutra beskrajno lepi, nežni i dragoceni. Na žalost, do te ranjive unutrašnjosti je teško dopreti, teže nego do pravih dijamanta. Mali „vilenjaci” sami ne umeju da probiju tu nevidljivu ljušturu koja ih odvaja od ostatka sveta, i najčešće život provedu usamljeni i izopšteni, noseći svoju različitost - autizam - kao žig nedodirljivih.”

Nakon pristupa koji treba da izazove sažaljenje kod čitalačke publike, opisujući rad sa decom, novinarka koristi stereotipne opise, pune predrasuda:

„Lepa, sitna i žustra mlada žena ogromnih tamnih očiju, nepokornih i strogih, polako, strpljivo i odlučno je gradila prolaz do svojih ćudljivih šticećenika, dece koja ne vole promene, plaše se nepoznatog, teško prihvataju bilo kakvo odstupanje od rutine i začas se uznemire, ne umeju apstraktno da razmišljaju, pa svaki iskaz shvataju bukvalno.”

Na kraju teksta sledi i objašnjenje „bolesti“, napisano u skladu sa medicinskim modelom uz pokušaj da se sociološki objasni način ponašanja osoba sa autizmom, ali bez navođenja i jedne pozitivne karakteristike:

„Autizam - tako dobro predstavljen ulogom Dastina Hofmana u filmu „Kišni čovek” - nije samo (genetski) poremećaj u razvoju ličnosti, bolest koja se leči odgovarajućim lekovima i stručnim postupcima. To je drugačije doživljavanje i razumevanje okruženja, i (najčešće neuspešno) uspostavljanje odnosa sa tim okruženjem, koje prate naglašena povučенost, ćutanje, potpuna nezainteresovanost za okolinu, pridržavanje svakodnevnih rituala i opsesivno ponavljanje određenih pokreta odnosno obrazaca, ponekad i autoagresivnost.”

„Jedan dan detinjstva” (Revija 92, 17. 06. 2009. godine)

Tekst o „Dečjoj olimpijadi” u OŠ „Anton Skala” obiluje nekorektnom terminologijom, veoma izraženom podrškom specijalnom sistemu obrazovanja, stigmatizujućim pristupom učenicima i učenicama:

„Tijana, poput mnogih koji su toga dana ispunili školsko dvorište, nema mamu ni tatu. Ne zna da li ima ikoga od bliske rodbine. Ona je ostavljeno dete. Na sreću, ne i prepušteno zlehudoj sudbini, jer je u školi i domu pronašla utočište i ljubav.”

„Medju prvima zapevala je Jovana Lazić, devojčica koja je obolela od autizma. Njena pesma "Vila i vilenjaci" odabrana je za himnu autistične dece.”

„Oko sportskog terena bili su raspoređeni šatori, gde je prosto vrilo od nestrpljive dece. Takvi su svi pa i oni u kolicima, oboleli od cerebralne paralize. Takva je i trinaestogodišnja Marica iz Užica koja je, poput mnoge dece iz unutrašnjosti, smeštena u Zavod za decu s cerebralnom paralizom u kviru kog radi i škola "Miodrag Matić”. ”

„Vule je bio đak škole. Dobar učenik sa tužnim očima. Pronadjen je kao beba u kartonskoj kutiji pored kontejnera. U Dom za nezbrinutu decu doveden je kao NN lice. Do danas, a napunio je 17 godina nije doznao ko su mu roditelji. Bio je, kaže Marija, zahvalan za svaku pažnju koju su mu pokazali zaposleni u Domu i školi.”

„Četrnaestogodišnji Stefan ide u šesti razred osnovne škole "Anton Skala". Šticećenik je Doma "Drinka Pavlović". Rodjen je u Kosovskoj Mitrovici. Majka mu je

umrla, a otac ga je napustio. Lutao je beogradskim ulicama sam dok ga socijalne službe nisu otkrile i dovele u dom, a potom i u školu pre šest godina.”

„O svim ovim mladim bićima brine se specijalno obučeno nastavno osoblje škole. Zamenik direktora škole domaćina Olimpijade, Igor Raičević priča nam da njihova škola postoji već 44 godine. To je, inače, prva škola za vaspitanje i obrazovanje dece i omladine sa autizmom.”

„Oblutak za ometene u razvoju” (Politika, 04. 07. 2009. godine)

„U Zaječaru je počela da radi Ustanova za dnevni boravak dece i omladine sa posebnim potrebama „Oblutak”, koju su osnovali i opremili gradska uprava i Ministarstvo za rad i socijalnu politiku. U dve grupe će osmočasovni smeštaj svakodnevno imati ukupno 20 mladih Zaječaraca, lakše i teže ometenih u razvoju, koje će ovde primati isključivo na preporuku Centra za socijalni rad u Zaječaru.”

„Specijalno obdanište” (Glas javnosti, 04. 07. 2009. godine)

„U prisustvu predstavnika grada i republičkog Zavoda za socijalnu zaštitu, u Zaječaru je juče svečano otvorena Ustanova za dnevni boravak dece i omladine ometene u razvoju „Oblutak“. Ova specijalna ustanova otvorena je zahvaljujući projektu strateškog plana socijalne zaštite Zaječara, uz podršku Ministarstva za rad i socijalnu politiku i drugih nadležnih institucija. Država je u opremanje objekta uložila 2,2 miliona dinara, a grad Zaječar tri miliona. Boravak dece ometene u razvoju u ovoj ustanovi je besplatan.”

„Nova zgrada za boravak dece ometene u razvoju” (Blic, 09. 05. 2009. godine)

„Zahvaljujući izgradnji novog objekta, korisnici će se iz stare oronule barake, preći u novu savremenu zgradu, gde će se unaprediti rad sa njima. - Srećni smo što je danas postavljen kamen temeljac. Ovo je prvi put da se namenski pravi zgrada za decu i omladinu sa teškoćama u intelektualnom razvoju. Zgrada se pravi na Dedinju i biće savremena i opremljena po visokim standardima i biće primer kako treba rešavati probleme vezane za ove osobe - kaže Mikailo Kijanović, rukovodilac Dnevnog boravka u Šilerovoj.”

„Terapija dece sa autizmom” (Danas, 11. 06. 2009. godine)

*„Vrtić „Venčić“ na Savskom vencu od juče je prvi predškolski objekat u Srbiji koji ima senzornu sobu, kao deo terapije dece obolele od autizma čije su poteškoće najčešće vezane za preteranu ili smanjenu senzornu osetljivost. Ova metoda pomaže pravilnom razvoju detetovog doživljaja spoljašnjeg sveta, kontroliše agresiju i uvodi dete u relaksaciju. Ovu dečju ustanovu juče je posetila direktorka Narodne kancelarije Tatjana Pašić
– Prepoznali smo potrebu predškolske ustanove „Savski venac“ za otvaranjem ove senzorne sobe u radu sa decom ometenom u razvoju, pre svega sa autističnom decom. Obezbedili smo donatora, a deca su osim senzorne sobe dobila i dve igraonice sa posebnim didaktičkim sredstvima. Važno je da se deci sa posebnim potrebama omoguće adekvatni uslovi i moderna terapijska sredstva kako bi se što lakše i brže razvijala - izjavila je Pašić prilikom obilaska vrtića. U „Venčiću“ je zbrinuto 32 dece u četiri razvojne grupe, a ima i 13 dece bez roditeljskog staranja iz Centra za zaštitu odojčadi, dece i omladine u*

Zvečanskoj. Deca su uzrasta do 12 godina, većina boluje od autizma ili nekog oblika mentalne retardacije. Ovde mogu da ostanu do navršene 12. godine, a onda neka od njih idu u škole, a oni teži slučajevi na trajni smeštaj u institucije, odvojeni od porodica. Stimulansi u senzornoj sobi, kako kaže rukovodilac vrtića, defektolog Violeta Nestorov, biće dozirani individualno za svako dete, u zavisnosti od njihovih potreba.”

„Rano otkrivanje autizma kod dece” (Pravda, 13. 04. 2009. godine)

„Deca obolela od autizma kao bebe su se neobično igrala s igračkama, okrećući ih i prevrćući mnogo više nego ostala deca, pokazalo je novo istraživanje američkih naučnika, piše Rojters. Ova otkrića objavljena su u časopisu Autizam, a mogla bi pomoći i lekarima i roditeljima da otkriju autizam kod dece ranije, što bi povećalo uspešnost lečenja. Deca kojoj je kasnije dijagnostikovano autizam često zure u predmete kao što su boce ili ih dugo gledaju krajičkom oka, pokazala je studija.

Naučnici sprovode ovakva istraživanja kako bi spoznali rane znakove autizma koji se javljaju do starosti od 24 meseca. Lekari smatraju da bi svu decu trebalo detaljno pregledati pre nego što navrše drugu godinu života, a sve više lekara u potrazi za simptomima koriste proučavanje klasičnih društvenih i komunikacijskih veština. Neobično igranje s igračkama takođe je jedan od simptoma na koje roditelji treba da obrate pažnju kod svojih beba kada je u pitanju rano dijagnostikovanje autizma, tvrde stručnjaci.”

„Radost prvih reči”, (Večernje novosti, 06. 07. 2009. godine)

Autističnom dečaku Matiji Nikoliću (3) iz Niša, koji je posle lečenja u Medicinskom centru "Primavera medika" u Moskvi od 3. do 17. januara kao čudom počeo da se oporavlja, hitno je potrebna pomoć za nastavak terapije. Prema rečima njegove majke Tihane Nikolić, koja je svedok oporavka sina još od prvog prijema na moskovsku kliniku, Matija je pre terapije imao intelektualni razvoj na nivou bebe od 15 meseci, dok je sada dostigao razinu dečaka starog dve godine i dva meseca.- Zahvaljujući "Novostima" i velikoj medijskoj kampanji prvi put smo se obreli kod ruskih lekara gde je metabolička terapija aminokiselinama dala odlične rezultate, jer moje dete danas peva, ume da izgovara više reči i normalno jede - priča Tihana Nikolić. - Naučio je da crta trougao. Za novi, treći po redu, ciklus terapije, koji počinje 24. jula ne putujemo u Rusiju, već sa uzimanjem medikamenata nastavljamo kod kuće. Lekovi za 60 dana, koliko će trajati ovaj deo terapije koštaju 1.500 evra. Pisali smo na mnoge adrese nadajući se da će se i sada naći dobri ljudi, da nam omoguće da Matija zadrži sadašnji nivo inteligencije i da pokuša da napreduje i dalje. Na našu molbu nam niko nije odgovorio. Nikolići strahuju da bi prekid terapije, ukoliko se novac ne sakupi na vreme, do kraja jula, mogao da njihovo dete košta do sada postignutog napretka. U Medicinskom centru "Primavera medika", čiji je direktor prof. dr Aleksandro Docenko nedavno i lično posetio svog pacijenta u Nišu, leči se oko 400 dece samo sa prostora bivše Jugoslavije. Metabolička terapija, jedinstvena u svetu, primenjuje se u ovom centru za lečenje dečije paralize, epilepsije, ali i autizma i drugih poremećaja i stanja. Rezultati su, kako je dr Docenko ispričao za "Novosti", različiti i zavise od starosti i prirode same progresije moždanih poremećaja. Kod Matije nade ima, ali i ona košta. ”

Ima primera u štampanim medijima koji teme vezane za osobe sa invaliditetom predstavljaju kroz koncept poštovanja ljudskih prava i u okviru socijalnog modela, uz upotrebu korektno terminologije i bez korišćenja stereotipnih opisa.

„Vlast finansira rad asistenata za osobe sa invaliditetom” (Blic, 07. 07. 2009. godine)

„Leskovačke vlasti izdvojile su 1,2 miliona dinara za finansiranje Servisa personalnih asistenata osoba sa invaliditetom, čiji je rad pokrenuo Centar za samostalni život invalida. Ovaj iznosu dovoljan je za plate samo četiri asistenta u toku ove godine, ali članovi veruju da će naredne godine biti izdvojena veća suma. „Očekujem da će se narednih godina ta suma povećavati. Osobama sa invaliditetom malo znače jednokratna socijalna davanja, kako se ranije radilo, već se zalažemo za politiku koja će omogućiti i medicinsku negu i socijalizaciju - objašnjava član Gradskog veća Svetislav Marjanović, koji duže vreme ima svog asistenta - Elviru Jakupović (29).”

„Lakše uz obezbeđen prevoz i asistente” (Građanski list, 12. 06. 2009. godine)

Tekst o inicijativi organizacije "...Iz kruga - Vojvodina" o postavljanju hidrauličnog ginekološkog stola u Klinici za ginekologiju i akušerstvo u Novom Sadu, koji je pristupačniji korisnicama invalidskih kolica od klasičnog stola.

„Mnogim ženama sa invaliditetom, pre svega korisnicama invalidskih kolica, otežana je poseta lekaru, uključujući i ginekologa, zbog nepristupačnosti ambulanti i bolnica. Da bi ginekološki pregled, koji je i inače delikatan za većinu žena, učinili pristupačnijim korisnicama invalidskih kolica, organizacija "...Iz kruga - Vojvodina" inicirala je nabavku hidrauličnog ginekološkog stola. Organizacija "...Iz kruga - Vojvodina", otišla je i korak dalje organizujući i prevoz i personalnog asistenta pri odlasku kod ginekologa. Prema rečima Timotićeve, domovi zdravlja, kao i gradski prevoz, i dalje su uglavnom nepristupačni ženama u invalidskim kolicima, pa mogućnost organizovanog odlaska ginekologu puno znači. Uz to, ženama sa invaliditetom pružena je šansa da imaju jednake mogućnosti da vode računa o svom reproduktivnom zdravlju, baš kao i druge žene. Sam ginekološki pregled je pomalo stresan. Naročito ukoliko znate da vas tamo čeka nešto nepristupačno, da trebate proći čitavu proceduru, počev od toga kako izaći iz kuće, organizovati prevoz, pa ko će vas dočekati u bolnici.”

„Access to All” (Danas, 13. 04. 2009. godine)

Tekst o interesantnoj izložbi na kojoj su izloženi radovi studenata beogradskog Arhitektonskog fakulteta, koji su okviru master studija pohađali izborni predmet „Access to All“. Uz korektnu terminologiju, pominje se i socijalni model u odnosu prema osobama sa invaliditetom.

„Izložba je rezultat šireg projekta „Access to All - Kultura jednakosti“... Baza za pokretanje aktivnosti projekta je promovisanje novog socijalnog modela, posredstvom koga bi se promenio odnos prema osobama sa invaliditetom.

Nezvanično, u Srbiji trenutno živi 750.000 takvih osoba. Od ovog modela očekuje se da doprinese boljem statusu osoba sa invaliditetom, tako što će oni umesto dugotrajnih, pasivnih zavisnika od socijalne pomoći postati aktivni učesnici društva. To podrazumeva da im se omogući ispunjavanje sopstvenog prava na izbor, jednakost i prava na ravnopravni pristup javnim službama i resursima, a takođe, srž ovog socijalnog modela jeste i adaptacija postojećih službi i servisa, i inkorporiranje inkluzivnog koncepta u razvoj novih usluga. U radovima studenata koji su pohađali izborni predmet „Access to All“, primećuje se fokusiranost na probleme arhitektonskih barijera kao mesta koja sputavaju integraciju ovih kategorija stanovništva, čineći ih zavisnim od tuđe asistencije. U užem smislu, kako se navodi u pozivu za izložbu, radovi tretiraju problematiku inkluzivnih prostora u okviru različitih prostornih celina najužeg gradskog jezgra Beograda - dela Bulevara kralja Aleksandra, od crkve Svetog Marka do Vukovog spomenika.”

„Učenje đaka o ljudskim pravima” (Danas, 01. 07. 2009. godine)

Tekst govori o realizaciji projekta „Nevidljivi građani - univerzalno pravo“, čiji je cilj da se mladi bolje upoznaju sa konceptom ljudskih prava, njihovom univerzalnošću i nedeljivošću, ali i podizanje svesti o značaju poštovanja ljudskih prava i načinima kako osobe sa invaliditetom ostvaruju ljudska prava u praksi. U tekstu je iznet stav predavača Damjana Tatića, koji ukazuje na kompleksnost problema:

„Hteli smo i da ukažemo na prepreke sa kojima se osobe sa invaliditetom suočavaju u ostvarivanju tih prava, i da invalidnost objasnimo kao društveni a ne medicinski problem.”, „Naš obrazovni sistem nije dovoljno inkluzivan, i većina škola nije pristupačna. Samo tri škole su prilagođene učenicima sa invaliditetom, od toga dve su privatne. Uglavnom je problem ljudski faktor i neshvatanje nastavnog osoblja za probleme dece sa invaliditetom”

Novinarka dodaje: „Ovo je bila prilika da se ukaže na alarmantno mali broj srednjih škola koje među svojim učenicima imaju redovne učenike sa invaliditetom”.

SENZACIONALIZAM I NEPOŠTOVANJE PRIVATNOSTI

U Srbiji, kao i u drugim zemljama u regionu, senzacionalizam u izveštavanju je postao uobičajena pojava, verovatno iz želje da se „osvoji“ što više čitalaca i čitateljki, da se novine što bolje i u velikom tiražu prodaju. Iako mediji mogu da imaju vrlo važnu ulogu u afirmaciji i promociji prava dece i odraslih sa invaliditetom, vrlo često se medijskim senzacionalizmom zanemaruju i ugrožavaju ova prava, posebno kada su u pitanju deca sa smetnjama u razvoju. S jedne strane se ne vodi dovoljno računa o privatnosti deteta i zaštiti podataka o ličnosti – kada su u pitanju deca koja su žrtve nasilja, a sa druge strane se – kada je dete sa smetnjama u razvoju umešano u neko krivično delo, o tome izveštava kao da je invaliditet/smetnja jedini razlog zbog kojeg je do nekog krivičnog dela došlo. Malo je novinara/ki koji/e vode računa o posledicama po dete ili o budućnosti deteta o kojem pišu.

Ovde ćemo napraviti prikaz najekstremnijih primera iz štampe u periodu u kojem je medija monitoring rađen:

„Greibenac oplakuje Georgija” (Politika, 19. 05. 2009. godine)

„Selo Grebenac, u belocrkvanskoj opštini, već tri dana oplakuje Georgija Luku, trinaestogodišnjeg učenika Osnovne škole „Mihail Sadovjanu”, koga su u subotu po podne motkama tukla i ubila dvojica šesnaestogodišnjaka, Gabrijel K. i Ljubomir S., a sve to posmatrao petogodišnji I. K., mlađi brat osumnjičenog Gabrijela. Ubistvo se dogodilo u ataru, blizu sela, gde su i ubice i ubijeni brali trešnje. Unakaženo telo je sutradan pronašao meštаниn Josika Njegovan. Juče je na pogrebu bilo čitavo selo. Meštani ne pamte ni ovakav zločin, ni dužu pogrebnu povorku. Georgije je bio omiljen ne samo među vršnjacima, već i kod starijih seljana.

U holu škole, koju pohađa osamdesetoro đaka, otvorena je knjiga žalosti, a Georgijevih šestoro vršnjaka iz odeljenja se potpisalo ispod poruke: „Ćao, odrekli su ti krila, nećeš više sa nama leteti”.

– Bio je vrlo dobar učenik, i posebno se isticao u matematici i fizici, kompjuteri su mu baš „ležali”, mada zbog svog socijalnog stanja, nije mogao ni da sanja sopstveni računar. Bio je najbolji šahista u školi. Zaposleni i svi đaci sakupili su za nesrećne roditelje novčani prilog, jer je novac njima, zaista, potreban – kaže direktorka škole Danica Rajakov.

I zemljoradnici, penzioneri, vlasnici prodavnica i zanatskih radnji u Grebencu, priložili su svoje novčane pomoći. Jonel Luka izdržava troje dece (sva deca su nema), i suprugu Valeriju – čuvanjem seoskog krda krava.

– Sirotinja nas je iscedila, a smrt našeg hranioca nas je potpuno dotukla. Njegove dve sestre, petogodišnja Marija i dvogodišnja Georgina, i desetogodišnji brat Sima, nemi su od rođenja, i ne znam ni kako će im škola ići, pa smo mnogo računali na Georgija... – veli otac Jonel Luka.

Meštani su ogorčeni. Šef Mesne kancelarije u Grebencu, Sava Avram, kaže da ni najstariji ne pamte ovakav zločin, ni u okolini. Ne pamte se ni međunacionalni incidenti u selu, većinskih Rumuna, kojima pripada žrtva, i Roma, iz čijih redova su osumnjičeni.

Gabrijel K. i Ljubomir S., kojima je dežurni okružni sudija odredio

jednomesečni pritvor, kako smo saznali, nisu završili ni razred osnovne škole, „jer su blago zaostali u razvoju”. Takođe, osim sitnijih ispada, nisu registrovani kao problematični.

– Sve tri porodice primaju socijalnu pomoć, a osumnjičeni Ljubomir S. ima i i plaćenu tuđu negu, jer je težak srčani bolesnik. I nas je ovaj događaj frapirao, jer niko od osumnjičenih nije evidentiran kao prekršilac zakona – kaže Vera Radulović, direktorka Centra za socijalni rad u Beloj Crkvi. Roditelji osumnjičenog Ljubomira S., Jon Nika i Nada Savić, ne veruju da se ovakva tragedija mogla dogoditi. Hvale pokojnog Georgija, a za svog sina kažu da je težak srčani bolesnik. Ističu da mu je, nakon privođenja, baš zbog te okolnosti, posle detaljnog lekarskog pregleda, određen poseban zdravstveni tretman. – I mi smo siroti, a familija Luka je baš bez ičega. Toliko nam je žao i dečaka Georgija i njegovih – kažu roditelji Ljubomira S.”

„Maloletnici ometeni u razvoju na smrt pretukli malog Georgija Luku” (Press, 19. 05. 2009. godine)

„Pančevo - G. K. (16) i L.J. S. (16) iz Grebenca, koji su motkama na smrt pretukli četrnaestogodišnjeg Georgija Luku dok su zajedno brali trešnje, određen je pritvor od 30 dana. Iako su u Grebencu svi znali da L.J. S. i G. K. ni dana nisu išli u školu i da su ometeni u razvoju, u Centru za socijalni rad nemaju nikakve informacije o tome!

Maloletne ubice saslušala je Stanka Simonović, istražni sudija Okružnog suda u Pančevu.

- Ovo što se dogodilo je posledica socijalnog miljea u kojem ta deca žive. Novine će pisati o ovom slučaju kao šokantnom i sve će se zaboraviti za dva dana. Prava priča kojom novinari treba da se pozabave jeste da li deca u Grebencu uopšte idu u školu, da li znaju da broje do tri i zašto u šesnaestoj godini ne znaju ni da gledaju na sat? Ova deca ne znaju ni zašto su rođena ni zašto žive. Njihov psihosocijalni status doveo je do zločina. U karijeri nisam imala teži slučaj - kaže sudija Simonović.

U Centru za socijalni rad u Beloj Crkvi potvrdili su da od škole nisu imali zahtev za kategorizaciju, iako je L.J. S. blago ometen u razvoju.

- L.J. S. je blago ometen u razvoju i ima sto odsto telesno oštećenje zbog srčanog oboljenja. On dobija uvećan dodatak za tuđu negu i pomoć. Škola nije prijavljivala zahteve za kategorizaciju, a nikada u Centar nije stigla ni prijava policije ili tužilaštva ni za najsitnije delo. Šokirani smo što je tako bolesno dete u sebi imalo toliko besa i snage da ovako nešto uradi. Porodica G. K. prima materijalno obezbeđenje i takođe nije bilo prijava - rekla je Vera Radulović, socijalni radnik. Roditelji ubijenog dečaka su u šoku. Majka se nije odvajala od sanduka, a otac Jon Luka je kroz suze ispričao:

- Ne znam da su se družili, tu decu sam znao iz viđenja. Mislio sam da moj sin spava kod druga, što je često radio. U nedelju ujutro sam krenuo da ga potražim, a onda je došao kum i javio mi da su ga našli. Niko od porodice onih koji su mi ubili sina nije došao da mi izjavi saučeešće. Imamo još troje dece sa telesnim manama, jedino je on bio zdrav. Igrao je šah, voleo pecanje i bio odličan đak. Naročito je voleo matematiku - rekao otac, čiji su jecaji prekidali priču. Porodice oba nasilnika samo su govorile da su u šoku i da ne znaju šta se dogodilo. Sahrana Georgija Luke obavljena je juče na seoskom groblju u Grebencu.”

„Vaspitaču sumnjiv blud” (Večernje novosti, 30. 06. 2009. godine)

„Beograd - Proces protiv Slobodana Mitrovića, optuženog da je godinama silovao i bludničio nad ćerkom Anđelom (15), nastavljen je juče u beogradskom Okružnom sudu saslušanjem svedoka. Svedočio je devojčicin vaspitač, koji brine o njoj u prihvatilištu za decu ometenu u razvoju, kao i Slobodanovi sestra i brat. Vaspitač je kazao da Anđela živi u "svom virtuelnom svetu", kao i da je do sada nekoliko puta bežala iz prihvatilišta. Naglasio je da uglavnom izbegavaju da sa njom pričaju o slučaju, ali da ona povremeno pokreće tu temu, tvrdeći da ju je otac silovao.”

„Novo veštačenje zlostavljane Anđele” (Alo, 30. 06. 2009. godine)

„Na suđenju Slobodanu M. (64), optuženom da je godinama silovao i bludničio nad petnaestogodišnjom ćerkom Anđelom M., juče je svedočio vaspitač prihvatilišta za zlostavljaju decu u koje je devojčica smeštena po hapšenju svog oca. Vaspitač je, kako saznajemo, potvrdio da je Anđela, koja je ometena u razvoju, u više navrata ponovila kako ju je otac seksualno zlostavljao. On je govorio o ponašanju devojčice u prihvatilištu, kako živi u svom svetu i da je sklona bežanju. Na suđenju koje je zatvoreno za javnost svedočili su sestra i brat optuženog, koji su tvrdili da Anđelina potresna priča o zlostavljanu nije istinita. Sud je, kako saznajemo, naložio novo psihijatrijsko veštačenje devojčice, posle čega bi trebalo i ona da svedoči. Kako je „Alo!” ranije pisao, tokom istrage je utvrđeno da su na masažeru i gumenom crevu za zalivanje cveća, koje je Slobodan M. navodno gurao ćerki u polni organ, nađeni tragovi za koje je DNK veštačenjem utvrđeno da pripadaju Anđelinom ocu. Osim njegovih tragova, na istim predmetima nađeni su i DNK tragovi devojčice. Takođe saznajemo da su na kondomu, koji je nađen ispred udžerice u kojoj su živeli, otkriveni tragovi koji pripadaju zlostavljanoj devojčici.”

HUMANOST KROZ HUMANITARNE AKCIJE

U periodu u toku kojeg je rađen medija monitoring objavljeno je čak 103 teksta iz ove oblasti. Građani/ke se veoma često pozivaju na razne humanitarne akcije za pomoć osobama sa invaliditetom. Uglavnom je sve svedeno na nivo finansijske pomoći, na pozivanje na humanost i dobročinstvo, dok se potpuno gubi iz vida da nisu sve osobe sa invaliditetom bez novca, kao i da se mnoge stvari ne mogu rešiti davanjem finansijske pomoći, već je potrebno da se pomeri fokus na uključivanje u dece i odraslih sa invaliditetom u društvo u svim segmentima, usled čega mnogima pomoć neće biti ni potrebna.

Važno je shvatiti i ukazati široj javnosti na povezanost između obrazovanja, zapošljavanja, socijalne pomoći, oduzimanja poslovne sposobnosti, institucionalizacije i životnog standarda osoba sa invaliditetom. Stalnim pozivima na razne humanitarne akcije se ne ukazuje na društveni problem, a podržavaju se i proširuju već postojeći stereotipi i predrasude.

„Humanitarni reli” (Politika, 04. 06. 2009. godine)

„U subotu, šestog juna u 11 časova održaće se reli i parada oldtajmera ispred opštine Zvezdara. Treći po redu humanitarni konvoj odneće poklone do Mirijeve i Doma za decu ometenu u razvoju ali i Centra za nezbrinutu decu i mlade u Krfskoj ulici.”

„Kao pravi umetnici” (Blic, 04. 07. 2009. godine)

„Keramičke šolje, tepsije, ukrasne sveće, kuhinjske krpe samo su neki od eksponata prodajne izložbe „Moj stočić” koja je sinoć održana u Skupštini grada. Na izložbi su prodavani predmeti koje su napravili učenici sa posebnim potrebama iz sedam beogradskih škola i jedne škole sa Kosova i Metohije, a sav prihod namenjen je školama za decu sa posebnim potrebama.”

„Garderoba i nova kolica porodici Uka” (Dnevnik, 23. 05. 2009. godine)

„Potpredsednica Izvršnog veća Vojvodine i pokrajinski sekretar za informisanje Ana Tomanova-Makanova posetila je juče porodicu Uka, koja ima troje dece s invaliditetom, i tom prilikom njenim članovima uručila pomoć u garderobi, kao i nova invalidska kolica. Ana Tomanova-Makanova je prilikom poslednje posete novosadskom naselju Adice obišla i ovu porodicu i upoznala se sa potrebama Baškima, Bukurije i Afrima, koji godinama koriste stara i dotrajala invalidska kolica, te im obećala nova, a četvrtom sinu Agimu koji je oženjen i ima trogodišnjeg dečaka, pomoć u garderobi. Vidno uzbuđena, samohrana majka Šahira Uka, zahvalila je na ukazanoj pomoći i podršci Izvršnog veća Vojvodine. - Naročito sam srećna što smo sada konačno osetili da nismo tretirani kao građani drugog reda samo zato što smo Romi. Šta još mogu da poželim kad vidim zadovoljna lica svoje dece - dodala je Šahira Uka.”

„Dvorac namenili deci sa posebnim potrebama” (Politika, 03. 07. 2009. godine)

„Novi Bečej – Dvorac „Heterlendi” u selu Bočar, u kome se neko vreme nalazila duševna bolnica, biće adaptiran i namenjen deci sa posebnim potrebama. Prema zamisli rukovodstva opštine Novi Bečej, novac za rekonstrukciju će biti obezbeđen dobrovoljnim prilozima, o čemu su ovdašnji privrednici preksinoć potpisali ugovor. Akciji se pridružuju i organizatori „Velikogospojinskih dana”, najveće i najposećenije kulturno-zabavne manifestacije u Novom Bečeju, koji će sav prihod od četvorodnevne manifestacije koja se održava krajem avgusta uplatiti za rekonstrukciju dvorca „Heterlendi”.”

„Pomoć za Kulinu” (Blic, 04. 07. 2009. godine)

„Forum žena Demokratske stranke Srbije uručiće danas prikupljenu hranu, obuću i odeću štíćenicima Doma za decu ometenu u razvoju u Kulini. Forum se zahvaljuje svim humanim građanima Niša koji su izdvojili novac iz svog kućnog budžeta da bi pomogli decu u domu.”

„Novac za smeštaj” (Večernje novosti, 01. 07. 2009. godine)

*„U prokupačkom Narodnom muzeju "Toplica" preksinoć je održana humanitarna aukcija slika likovnih stvaralaca iz Prokuplja i Toplice koji su svoja dela ustupili za potrebe adaptacije i opremanja objekta za smeštaj osoba ometenih u razvoju. Po rečima Dragane Stanković, predstavnice prokupačke opštine koja je nosilac pomenutog projekta, 17 umetnika izložilo je svojih dvadesetak dela, od kojih je njih četrnaest prodato.
- Na aukciji je prikupljeno 150.000 dinara, tako da ćemo sredstva iskoristiti za adaptiranje objekta stare školske zgrade u selu Vodice, na kome su radovi započeti prošle godine. Iako je obezbeđeno 1,2 miliona dinara za potrebe radova, odobrena sredstva nisu dovoljna, i neophodno je još novca - kaže Dragana Stanković.”*

ZAKLJUČAK & PREPORUKE

Na kraju ovog izveštaja možemo da zaključimo da se situacija po pitanju izveštavanja o deci i odraslim osobama sa invaliditetom malo promenila. Postali su vidljiviji u javnoj sferi i o njima se dosta piše. Smatramo da je to pozitivan pomak u odnosu na prethodne decenije, kada su bili društveno „nevidljivi“ i kada su mediji mnogo manje pažnje i prostora posvećivali ovoj populaciji.

Međutim, pisanje o deci i odraslim osobama sa invaliditetom je još uvek puno stereotipa i predrasuda, kao što smo na mnogim primerima u ovom izveštaju pokazali. Ima novinara/ki koji se ozbiljnije posvećuju temama koje su vezane za društveni položaj i teme iz života osoba sa invaliditetom i dece sa smetnjama u razvoju, ali je većina tekstova i dalje nekorektno napisana, bez istraživanja i udublivanja u suštinu problema.

Smatramo da bi bilo veoma važno kada bi se na jedan sistematičan način organizovale edukacije za novinare/ke, na kojima bi organizacije osoba sa invaliditetom, roditelji dece sa smetnjama u razvoju ili same osobe sa invaliditetom imali priliku da kažu šta je to što im najviše smeta kod izveštavanja i pisanja, koja terminologija im je korektna a koja nije, da objasne načine na koje bi voleli da se o temama koje su za njih važne piše u medijima, odnosno, kako bi voleli da to bude predstavljeno široj javnosti.

Mediji imaju veliku ulogu u životima svih nas, oni vrlo često oblikuju i usmeravanju stavove javnosti o pojedinim temama, ljudima i događajima. Važno je da predstavnici/ce medija vode računa o poštovanju dečijih i ljudskih prava, da koriste jezik koji nikoga ne vređa i ne oslikava odnose nadređenosti i podređenosti (validnosti/nevalidnosti), da se oslobode stereotipa i predrasuda, da izbegavaju senzacionalizam i da daju svoj doprinos podizanju svesti šire javnosti o problemima sa kojima se osobe sa invaliditetom suočavaju u svakodnevnom životu. Time će se otvoriti još jedna vrata socijalnoj inkluziji svih ljudi u naše društvo.